

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması*

Esra DERELİ**
Büşra Meryem DERELİ***

Öz: Araştırmanın amacı, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırma, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Eskişehir’de anaokuluna devam eden 4- 5 yaş aralığında, 210 çocuk oluşturmaktadır. Veriler Demografik Bilgi Formu; Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği; Okul Öncesi Çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu Ölçeğinin Psiko-sosyal Gözlem Alt Boyutu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri bağımsız gruplar için t testi, betimsel istatistikler, tek yönlü varyans analizi ve çoklu regresyon analizi ile sınanmıştır. Araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler ve çatışma boyutlarının çocukların psiko-sosyal gelişimlerini önemli düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların anne-babasının öğrenim düzeyine ve ailenin gelir düzeyine göre farklılaştığı araştırmada tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn- çocuk ilişkisi, psikososyal gelişim, okul öncesi dönem.

*Çalışma II. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi, 18 Mart- 20 Mart 2016, İstanbul’da sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

**Doç. Dr. Esra DERELİ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlköğretim Bölümü/Eskişehirdereli@ogu.edu.tr

***Büşra Meryem DERELİ, MEB Şehit Pilot Ali Tekin İlköğretim Okulu /Eskişehir busrader@windowslive.com

The Prediction of Parent- Child Relationship on Psychosocial Development in Preschool Children

Abstract: The purpose of the present study is to examine whether parent-child relations predict children's psycho-social development and whether preschool children's' parent- child relationship and psycho-social development differ based on self-qualifications of personnel (child's gender, child's age, mother and father education level, family income level and number of siblings). The study was conducted with relational screening model, one of the screening models. Study sample included 210 children between the ages of 4 – 5 that attending preschool educational institutions in Eskişehir. A demographic information form, Parent – Child Relationship Scale, Psycho-Social Development Questionnaire for Preschool Children sub-dimension of Psycho- Social Observation Form were utilized as data collection tools. Data were tested with independent t test, One Way Anova, descriptive statistics, and multiple regression analysis. Results indicate that closeness and conflict sub-dimensions of parent – child relation significantly predicted children's psycho-social development. Furthermore, it was determined that preschool children's parent- child relationships scores significantly differed based on mother- father education level, and family income level

Keywords: Parent- Child Relationship, Psychosocial Development, Preschool Period

Giriş

Aile, biyolojik ilişkiler sonunda insan neslinin devamını sağlayan; karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı; üyeleri arasında duygusallığın olduğu; ekonomideki üretim ve tüketim faaliyetlerine katılan; toplumsallaşmanın ilk başladığı; biyolojik, ekonomik, psikolojik ve toplumsal yönleri olan toplumsal birimdir. Ayrıca aile; zarar görmeyeceğimiz, korunduğumuz, barındığımız, beslendiğimiz, paylaşarak çoğaldığımız özel bir mekândır (Sayın, 1994). Aile üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi ve şefkat gibi duygusal, öğrenme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılar (Yavuzer, 2010).

Bireyin doğduğu andan itibaren ailesiyle kurduğu bağ çocuğun varlığının devam etmesini sağlarken, yaş ilerledikçe bu etkileşim hayatlarının tümünü etkileyen bir yaşam biçimi haline alır. Bu süreçte ailenin özellikleri ve aile ilişkileri farklılık göstermektedir. Ailenin özellikleri ve ilişkileri çocuğun kişilik yapısını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Kandır ve Alpan, 2008; Korkut, 2012). Çocuğun yaşamında özellikle ilk beş yılında, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde, toplumsallaşmasında etkili en önemli kurum ailedir. Çocuğun bu dönemde aileden aldığı etkiler o kadar fazladır ki, bu yaşantıların bellekten silinmesi ancak birkaç yıllık psikolojik tedaviyle mümkün olabilmektedir (Yavuzer, 2010).

Çocukların öğrenme yaşantılarının temeli ailede atılmaktadır. Ebeveynler çocuklarını direkt olarak eğitmekle kalmamakta, başka bireylerden öğrendiklerini onaylayarak, reddederek, yönlendirerek dolaylı yoldan da eğitmelerini sağlamaktadırlar. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları temizlik, beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ile sınırlı kalmamaktadır. Ebeveyn çocuk arasındaki etkileşim çocuğun davranışlarını biçimlendirmesinde, olumlu davranışlar kazanmasında önemli rol oynamaktadır (Özyürek, 2004). Çocuğun okul öncesi yıllarda kazandığı davranışların önemli bir kısmı, yetişkinlikteki kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirmektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Psiko-sosyal Gelişim. Ebeveyn-çocuk ilişkisi; ebeveyn-

çocuk çatışmasını, aralarındaki iletişim biçimini ve ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanmayı içermektedir (Johnson, Kent ve Leather, 2005). Fine ve Schwebel (1983) ebeveyn –çocuk ilişkisini, ebeveyn ve çocuk arasındaki psikolojik yakınlık, güven ve iletişim olarak tanımlamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi sadece ebeveyn ile çocuk arasındaki biyolojik yakınlığı değil aynı zamanda onlar arasındaki psikolojik ve sosyal ilişkileri de kapsamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi belirli bir ebeveynin belirli bir çocuğa özgü davranışları, duyguları, beklentilerinin birleşiminden oluşur (Sharma, 2012). Çocukların ebeveynlerinin rollerini ve bakış açılarını anlamaları, ebeveynlerine karşı hissettiği duygu ve duyduğu saygı çocuğun yaşamında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveyn çocuk ilişkisi erken çocukluk dönemindeki çocukların duygu gelişimi, kendini kontrol, akademik performans, dil ve sosyal gelişim gibi davranışsal yapılarını etkilemektedir (Tam vd., 2012).

Ebeveynler çocuğun ilk sosyal çevresidir. Çocuklar ilk sosyal davranışları, ebeveynleri ve ailedeki diğer bireylerle olan etkileşimi sonucunda kazanırlar. Ebeveynin ve ailedeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Ebeveynler çocuğa güven duygusu aşılar, çocuğun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar. Aile, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleşme kurumu olarak görülür. Çocuk okul öncesinde kendisine sunulan sosyal deneyimlerin yanı sıra, model alacağı kişiler olarak da aile bireylerinden yararlanır. Sosyal ve duygusal gelişimde ebeveynler, çocuğun duygusal ifadelerini ve sosyal becerilerini güçlü biçimde etkileyen en önemli modelleri oluştururlar. Sosyal öğrenme teorisine göre; insan davranışları sadece pekiştirme yoluyla değil, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile açıklanabilir. Ebeveynler çocuklarına sosyal açıdan kabul edilen davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder. Ebeveyn ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlamaktadır. Başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Kandır ve Alpan,

2008; Şener ve Karacan, 1999). Sosyal ve bilişsel teorisyenlere göre çocukların yetenekleri de ebeveyn-çocuk ilişkisinden etkilenmektedir. Bu teorisyenlere göre çocuklar sosyal/bilişsel becerileri ebeveynlerini model alarak kazanabilirler ve bu becerileri diğer bireylerle olan etkileşimleri ve iletişimlerinde uygulayabilirler. Ebeveynin sıcak ve yol gösterici ilişkileri çocuklara çatışma ve problemleri başarılı biçimde çözmeleri konusunda model olmalarını sağlayabilir. Olumlu ebeveyn- çocuk ilişkisinde, çocuklar diğer bireylerle etkileşim ve iletişimlerinde yardımcı olan yeni sosyal ve bilişsel becerileri sistematik biçimde ve anlamlı bir bağlamda öğrenir ve denerler. Düşmanca, agresif ve çatışmalı ebeveynler uyumsuzlukları ile etkileşim ve iletişimlerinde çocuklarına model olabilirler. Düşmanca, çatışmalı ve agresif ebeveyn ilişkisi çocukların diğer bireylerle etkileşimlerinde çatışmalı ilişkiler yaşamalarına neden olabilir. Bu olumsuz ilişki modellerini çocuk diğer bireylerle etkileşim ve iletişimlerinde kullanabilirler (Myers ve Pianta, 2008; Parke ve Buriel, 1998).

Ebeveyn-çocuk ilişkileri erken çocuk dönemindeki çocukların sosyal becerileri ve görevlerini yerine getirme davranışlarında etkilidir. Erken çocukluk dönemindeki ebeveyn çocuk ilişkisi bireylerin ergenlik ve yetişkin dönemlerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi bireylerin yaşam boyunca ruh sağlığını, sağlıklı yaşamını, sigara ve alkol kullanımını, erken gebelik, fiziksel sağlık, sosyal becerileri ve öğrenim düzeylerini etkiler. Ayrıca ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışmalı olması, erken çocukluk döneminde ve okul dönemimdeki çocukların davranış problemleri sergilemelerine neden olmaktadır (Simkisset vd., 2013).

Zhang ve Chen (2010) Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterini Çin okul öncesi çocuklarına uyarlamış ve anne – çocuk, baba – çocuk ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada çocukların cinsiyetleri, yaşları ve aile şekillerine göre ebeveyn-çocuk ilişkilerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Araştırmada anne – çocuk çatışma ve yakınlığı, baba – çocuk

çatışma ve yakınlığı ile karşılaştırılmıştır. Annelerin çocukları ile ilişkisi, babaların çocukları ile olan ilişkisinde, yakınlık boyutunda daha yüksek ve çatışma boyutunda daha düşük bulunmuştur.

Bartan ve Tezel Şahin (2012) ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması çalışmalarında envanteri Kütahya İl merkezinde bulunan anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocukların yedi yüz seksen anne ve babaya uygulayarak ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemiştir. Araştırmada ebeveyn -çocuk ilişkisinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan ailelerin sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuşlardır.

Saygı ve Balat (2013) anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumuna göre çatışma ve yakınlık alt boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Pianta, Nimetz ve Bennett, (1997) çocuk-anne ilişkisinin erken çocuklukta okula uyumlarını yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırmada, anne-çocuk ilişkilerinin okul öncesi çocukların sosyal uyum ve kavram gelişimlerini yordadığını bulmuşlardır.

Zhang (2011) okul öncesi dönem çocukların ebeveyn çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinlerindeki aracı rolünü inlemiştir. Araştırmasında, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisi ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca araştırmada, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisinin okul öncesi çocukların okul öncesi eğiti kurumuna deva ettikleri ilk yılında sosyal yetkinliklerini yordadığı ancak ikinci yılda yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türk Aile Yapısındaki Değişimler. Modernleşme olgusu sosyokültürel hayatın bütün kurumlarında olduğu gibi aile yapısında da önemli değişimlere neden olmuştur. Buna bağlı olarak ailenin geleneksel yapısı, rolü ve işlevleri de değişime uğramıştır. Bu süreçten en fazla

etkilenen kurum, kültürün temel değer ve normlarının ilk olarak aktarıldığı ve bireyin kişilik ve kimlik gelişiminde önemli etkisi olan aile olmuştur (Çelik 2009). Modern dünyada aile yapısında meydana gelen değişimler şu şekilde özetlenebilir.

Geleneksel aile yapısında hâkim olan erkek ve kadının statüsü ve rolleri önemli değişimlere uğramıştır. Açık rol farklılaşmasının olduğu bir yapıdan, rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçiş süreci yaşanmıştır. Kadın çalışma hayatına girerken, erkek de ev işlerinde eşine yardımcı olmaya, çocuk bakımı ve eğitiminde rol almaya başlamıştır. Aile içinde alınan kararlarda kadının etkisi, konumu güçlenmiş; kadın hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale gelmiştir. Geleneksel aile yapısında biz duygusu hâkimdir, otoriter hiyerarşik bir yapı mevcuttur ve geleneklere, göreneklere dayalı normlar sistemi toplumsal ilişkileri düzenlemektedir. Teknolojik modern toplumlarda ise ailede ben duygusu egemen olmuş, demokratik temelli eşitlikçi bir yapıya dönüşmüş, akla ve mantığa dayalı normlar sistemi toplumsal ilişkileri düzenlemeye başlamıştır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014; Çelik, 2009; Soyyiğit, 2002; Yaşar- Ekici, 2014)

Evlerde televizyonunun izlenmesi aile içi ve aile dışı iletişimi zayıflamıştır. Aile tamamen tüketici konuma geçmiş ve lüks tüketime yönelmiştir. Yaşlıların aileden uzaktaki kurumlarda, huzurevi bakımevi vb. kurumlarda, barınmasında artış olmuş ve bu kurumlara olan ihtiyaç da artmıştır. Çekirdek aileler apartman veya sitelerde yaşamaya başlamış bireyselleşme artmış ve akraba, komşu ilişkileri zayıflamıştır. Kadının çalışma hayatında yer alması çocukların aile dışındaki kurumlarda bakımlarını gündeme getirmiştir. Geniş ailede büyüklerin verdiği evlenme kararının yerine çiftlerin kendilerinin karar verdiği evlilikler artmıştır. Çekirdek aile modeline geçilmesi sonucunda ailedeki herkesin eşit haklara sahip olması düşüncesi gündeme gelmiştir. Çekirdek ailede üyeler arasında çok daha yakın ilişkiler sergilenmiş, daha demokratik, daha hoşgörülü bir ortam oluşmuştur. Çekirdek aile ortamında

anne-babalar çocukların kendilerini ifade etmesine, duygularını paylaşmasına imkân vermeye başlamıştır. Evlenme yaşı ve çocuk sahibi olmaya karar verme yaşı uzamıştır. Çocuk dünyaya getirme yaşı 20-24 iken, günümüzde 25-29'a doğru bir artış olmuştur. Bunun sayesinde Türkiye zamanla genç nüfus yapısından yaşlı nüfus yapısına doğru bir geçiş göstermiştir. Nüfusun kırsal bölgede yaşayan sayısı azalarak şehirde yaşayan insan sayısı artmıştır. Çekirdek aile yapısı sosyal güvenlik siteminde de önemli değişime neden olmuştur. Çocuk sahibi olmanın ya da geniş ailede yaşamanın güvence olarak görüldüğü Türkiye'de sosyal güvenlik kapsamının genişlemesine neden olmuştur. Bu durum aile dışında bir sosyal güvence arama gereksinimine sebep olmuştur. Böylece aile içindeki ilişkiler, bağlar, yardımlaşmalar ve dayanışmalar azalarak bireysellik önem kazanmıştır. Ailenin kurulmasında eğitim seviyesi ve özellikle mülkiyet sahibi olma önem kazanmaya başlamış, eş seçimi için geçen süre uzamıştır. Bu durum bireylerin daha bağımsız hareket etmelerine fırsat vererek ben duygusunun ön plana çıkmasına neden olmuştur (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014; Çelik, 2009; Soyyiğit, 2002; Yaşar- Ekici, 2014). Modernleşme ve sanayileşmenin etkisiyle Türk aile yapısında meydana gelen bu değişimler ebeveyn-çocuk ilişkilerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Aile sistemindeki bu değişimler eşler arasındaki ilişkileri ve çocuk yetiştirmedeki yöntemleri de etkilemiştir (Özgüven, 2001).Günümüzde bir taraftan ebeveyn-çocuk ilişkilerine önem verilmeye ve sorgulanmaya başlanırken, bir taraftan da bireyselleşmenin etkisi ile ebeveyn-çocuk ilişkileri zayıflamıştır. Bu nedenle günümüzdeki ebeveyn-çocuk ilişkisinde önemli olan faktörlerin ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerine olan etkisinin incelenmesi önem kazanmıştır.

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığı, ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri çocukların özlük niteliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bu yönüyle araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatüre katkı sağlamasının yanı sıra ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyen demografik özellikler, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin şu andaki durumu ve çocukların psiko-sosyal gelişimlerine etkileri ortaya koyularak, ebeveynlerin çocuklarla etkileşim ve iletişim kurmada alınabilecek önlemler hakkında da fikir verici bir niteliktedir. Araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde önemi bir faktör olduğu ortaya koyulmuştur. Ülkemizde bu konu ile ilgili çalışmalar oldukça yenidir ve bundan dolayı bu tür çalışmalara çok az rastlanmaktadır.

Amaç

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların özlük niteliklerine göre (cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi) farklılaşıp farklılaşmadığı; ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Okul öncesi dönem çocuklarının,

- a. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- b. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- c. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların annesinin öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- d. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların babasının öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- e. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?

- f. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- g. Psiko-sosyal gelişim puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- h. Psiko-sosyal gelişim puanları çocukların yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- i. Psiko-sosyal gelişim puanları anne öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- j. Psiko-sosyal gelişim puanları baba öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- k. Psiko-sosyal gelişim puanları kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- l. Psiko-sosyal gelişim puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- m. Ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutları çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordamakta mıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni. Bu çalışmada 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı; ebeveyn- çocuk ilişkilerinin psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma ölçekleri belirlenmiş ve bu ölçekleri uygulayabilmek için ölçeği uyarlayan ve geliştirenlerden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne herhangi bir şekilde etkileme çabası gösterilmeden kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2010). Araştırmada, 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordama düzeyi ve 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkileri ve

çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin demografik özelliklerine göre (cinsiyet, yaş, anne-baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi) farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlandığından araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve örneklem. Araştırmanın evrenini Eskişehir il merkezindeki MEB bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Bu amaçla Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı beş farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 210 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Ölçüt olarak 4-5 yaş grubunda olma, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme, gelişimsel problemi olmama alınmıştır.

Tablo 1.

Örnekleme İlişkin Demografik özellikler

Değişken	Durum	f	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	85	40.5
	Erkek	125	59.5
Çocuğun Yaşı	4 yaş	84	40.0
	5 yaş	126	60.0
Anne Öğrenim D.	İlköğretim	61	29.0
	Ortaöğretim	60	28.6
	Üniversite	82	39.0
	Yüksek Lisans/Doktora	7	3.3
Baba Öğrenim D.	İlköğretim	44	21.0
	Ortaöğretim	80	38.1
	Üniversite	71	33.8
	Yüksek Lisans/Doktora	15	7.1
Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	62	29.5
	Bir kardeş	103	49.0
	İki kardeş	31	14.8
	Üç kardeş	14	6.7
Ailenin Gelir D.	0-1000 TL	20	9.5
	1001-2000 TL	76	36.2
	2001-3000 TL	28	13.3
	3001-4000 TL	35	16.7
	4000 TL'den fazla	51	24.3

Veri toplama araçları. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu"; Pianta (1992) tarafından geliştirile, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından

Türkçe'ye uyarlanan “Ebeveyn Çocuk İlişki Ölçeği”; Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu (1998) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu Ölçeğinin Psiko-sosyal Gelişim Alt Boyutu” kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Örneklem grubunda yer alan çocukların özlük niteliklerini (yaş, cinsiyet, anne- baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi) belirlemek amacı ile kullanılan formdur.

Ebeveyn- çocuk ilişki ölçeği. Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği (Child Parent Relationship Scale), Pianta (1992) tarafından bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010) ölçeğinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipindedir. Toplam puan en yüksek 120 ve en düşük 24’tür (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçek, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında, ölçek 4-6 yaş grubu çocuğu olan 234 anneye uygulanmıştır. Uyarlama çalışmalarında orijinal ölçekten yedi madde çıkarılmış ve ölçeğin Türkçe formu 24 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin Türkçe versiyonu iki faktörlü bir yapı göstermektedir. Faktörlerin isimleri ölçeğin orijinali dikkate alınarak 1. Faktör Çatışma Boyutu ve 2. Faktör Olumlu İlişki Boyutu olarak tanımlanmıştır. Çatışma boyutundaki maddeler anne ve çocuk arasındaki olumsuz ilişkiyi (madde 2: “Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz”), Olumlu İlişki boyutu anne ve çocuk arasındaki yakın ve sıcak ilişkiyi (madde 1: “Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım”) belirlemeye çalışmaktadır. Birinci faktörde yer alan 14 maddenin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler, ikinci faktörde yer alan 10 madde için .42- .72 arasındadır. Ölçeğin alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma Boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu İlişki Boyutu alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçeğin olumlu ilişkiler boyutunda puanların yüksek olması ebeveyn ile çocuk arasındaki

ilişkinin olumlu olmasını, çatışma puanlarının yüksek olması ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkide çatışmanın ön planda olduğunu göstermektedir.

Okul öncesi çocuklar için psikolojik gözlem formu ölçeği. Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu (1998) tarafından okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi ile yapılmış ve temel bileşenler analiz sonucunda sekiz faktör saptanmıştır. Bu faktörler “Anaokuluna Geliş, Temel Alışkanlıklarla İlgili Alışkanlıklar, Oyun Sırasındaki Davranışlar, Psiko-Sosyal Davranışlar, Eğitsel Etkinliklerdeki Davranışlar, Dil ve İletişim, Çizim, Sorun Olabilecekler Davranışlar” olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışması Cronbach Alpha iç tutarlılık yöntemi ile belirlenmiştir. Faktörler ve ölçek bütünü için alfa iç tutarlılık katsayıları sırası ile .76, .78, .71, .87, .91, .92, .77, .78 ve .89 bulunmuştur. Araştırmada ölçeğin Psiko-sosyal Davranışlar Boyutu kullanılmıştır. Ölçeğin bu boyutu 38 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek öğretmenler tarafından doldurulan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan 190’dır. Puanların artması/azalması bireylerin psiko-sosyal davranışlara daha fazla sahip olduğunu/olmadığını göstermektedir (Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu, 1998).

Verilerin toplanması. Ebeveyn- Çocuk İlişkisi Ölçeğini okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş grubu çocukların ebeveynleri (anneleri) tarafından çocuğunu gözlemleyerek doldurmuşlardır. Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu Ölçeği, Psiko-sosyal Gelişim alt boyutunu ise araştırmanın örnekleminde yer alan çocukların okul öncesi öğretmeni tarafından çocuk gözlemlenerek doldurulmuştur. Okul öncesi öğretmenlerine araştırma ölçekleri araştırmacı tarafından ulaştırılmış, ebeveynlere ise ilgili sınıfın öğretmenleri yardımı ile ulaştırılmıştır. Araştırmacı, araştırma ölçeklerini ilgili okul öncesi öğretmeninden teslim almıştır. Araştırma ölçekleri uygulanmadan önce Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. Ayrıca, araştırma ölçekleri çocukların

ebeveynleri ve öğretmenlerine verilmeden önce çocuğun ebeveyni ve okul öncesi öğretmeninden ölçekleri uygulama izni alınmıştır. Ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerin ölçeklere cevap vermesinde gönüllük esası dikkate alınmıştır.

Verilerin analizi. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılarak sınanmıştır (Büyüköztürk, 2005).

Sonuçlar

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve psiko-sosyal gelişimin çocukların özlük niteliklerine göre (çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir durumu) farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin veriler analiz edilmeden önce normallik analizi Kolmogorov- Smirnov Testi yapılmıştır.

Tablo 2

Okul Öncesi Çocukların Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Alt Boyutlarına ve Psiko-Sosyal Gelişimlerine İlişkin Normallik Dağılımı

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	Değişken	Kolmogorow-Smirnov- Z	sd	Anlamlılık Düzeyi
Olumlu İlişki	Cinsiyet	.084	210	.256
	Yaş	.080	210	.304
	Anne-Öğrenim Düzeyi	.106	210	.176
	Baba Öğrenim Düzeyi	.095	210	.234
	Ailenin Gelir Düzeyi	.158	210	.208
	Kardeş Sayısı	.147	210	.196
Çatışma	Cinsiyet	.70	210	.312
	Yaş	.082	210	.236
	Anne-Öğrenim Düzeyi	.201	210	.143
	Baba Öğrenim Düzeyi	.189	210	.137
	Ailenin Gelir Düzeyi	.158	210	.208
	Kardeş Sayısı	.212	210	.164
Psiko-sosyal Gelişim	Cinsiyet	.72	210	.316
	Yaş	.69	210	.331
	Anne-Öğrenim Düzeyi	.92	210	.189
	Baba Öğrenim Düzeyi	.132	210	.162
	Ailenin Gelir Düzeyi	.172	210	.136
	Kardeş Sayısı	.107	210	.204

Tablo 2’de elde edilen verilere uygulanan Kolmogorov- Smirnov Testinde, çocukların demografik özelliklerine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutları puanlarının ve psiko-sosyal gelişim puanlarının normal dağılım gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 3.

Ebeveyn Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

	Bağımlı Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	sd	t
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	Olumlu İlişkiler	Kız	85	43.75	5.09	164.978	.540
		Erkek	125	43.38	4.49		
	Çatışma	Kız	85	35.54	8.46	186.233	.791
		Erkek	125	35.86	8.88		
Psiko-sosyal Gelişim	Kız	85	139.24	18.36	183.790	1.480	
	Erkek	125	135.38	18.87			

Tablo 3 incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutlarından olumlu ilişkiler [$t_{(164.978)}=-.540, p>.05$, çatışma [$t_{(186.233)}=.791, p>.05$] ve çocukların psiko-sosyal gelişim [$t_{(183.790)}=1.480, p<.01$] puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 4.

Ebeveyn Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Yaşa Göre t-Testi Sonuçları

	Bağımlı Değişken	Yaş	N	\bar{X}	Ss	sd	t
Ebeveyn Çocuk İlişkisi	Olumlu İlişkiler	4 yaş	84	43.76	4.02	202.951	.599
		5 yaş	126	43.38	5.17		
	Çatışma	4 yaş	84	34.41	8.14	189.454	-1.836
		5 yaş	126	36.61	8.97		
Psiko-sosyal Gelişim	4 yaş	84	134.15	2.16	163.883	-1.734	
	5 yaş	126	138.80	1.580			

Tablo 4 incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutlarından olumlu ilişkiler $[t_{(202.951)}=-.599, p>.05]$, çatışma $[t_{(189.454)}=-1.836, p>.05]$ ve çocukların psiko-sosyal gelişim $[t_{(163.883)}=-1.734, p<.01]$ puan ortalamalarının çocukların yaşı değişkenine göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 5.

Ebeveyn Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Değişken	Anne Öğrenim Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
Olumlu İlişkiler	İlköğretim	61	43.63	5.266
	Ortaöğretim	60	43.55	4.466
	Üniversite	82	43.37	4.588
	Yüksek lisans/doktora	7	44.28	4.855
Çatışma	İlköğretim	61	38.96	9.119
	Ortaöğretim	60	35.06	8.350
	Üniversite	82	34.08	8.249
	Yüksek lisans/doktora	7	32.85	6.517
Psiko-Sosyal Gelişim	İlköğretim	61	133.27	21.460
	Ortaöğretim	60	138.18	16.245
	Üniversite	82	138.42	18.829
	Yüksek lisans/doktora	7	141.00	4.509

Anne öğrenim düzeyine göre, ebeveyn-çocuk ilişkileri ölçeğinin alt boyutları puanlarının ve psiko-sosyal gelişim puanlarının homojenliğini sınamak için Levene Testi uygulanmıştır. Levene Testinde, ebeveyn-çocuk ilişkileri ölçeğinin alt boyutları puanlarının (*Olumlu İlişkiler*= .605, $p>.05$; *Çatışma*= .429, $p>.05$) ve psiko-sosyal gelişim puanlarının (*psiko-sosyal gelişim*= 1.465, $p>.05$) anne öğrenim düzeyine göre homojen olduğu bulunmuştur.

Tablo 6.

Ebeveyn -Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F
Olumlu İlişkiler	Gruplar arası	6.642	3	2.214	.097
	Grup içi	4687.625	206	22.755	
	Toplam	4694.267	209		
Çatışma	Gruplar arası	951.847	3	317.282	4.395*
	Grup içi	14871.220	206	72.190	
	Toplam	15823.067	209		
Psiko-sosyal Gelişim	Gruplar arası	1207.117	3	402.372	1.151
	Grup içi	72045.307	206	349.734	
	Toplam	73252.424	209		

* $P < .05$

Tablo 6’da ANOVA sonuçları incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puanlarının annenin öğrenim düzeyi değişkenine [$F(3-206)=4.395, p < .05$] göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ancak annenin öğrenim düzeyi değişkenine göre, ebeveyn çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler boyutu [$F(3-206)=0.97, p > .05$] ve psiko-sosyal gelişim [$F(3-206)=1.151, p > .05$] puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

LSD Testine göre ilköğretim mezunu annelerin çatışma puan ortalamaları ($\bar{X}=38.96$) ortaöğretim ($\bar{X}=35.06$), üniversite ($\bar{X}=34.08$) ve yüksek lisans/ doktora ($\bar{X}=32.85$) mezunu annelerin puan ortalamalarından yüksektir.

Baba öğrenim düzeyine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin alt boyutları puanlarının ve psiko-sosyal gelişim puanlarının homojenliğini sınamak için Levene Testi uygulanmıştır. Levene Testinde, ebeveyn-çocuk ilişkisinin alt boyutları puanlarının (*Olumlu İlişkiler*= 1.250, $p > .05$; *Çatışma*= 1.634, $p > .05$) ve psiko-sosyal gelişim puanlarının baba öğrenim düzeyine göre (*Psiko-sosyal gelişim*= 1.556, $p > .05$) homojen olduğu bulunmuştur.

Tablo 7

Ebeveyn -Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Değişken	Baba Öğrenim Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
Olumlu İlişkiler	İlköğretim	44	44.38	5.763
	Ortaöğretim	80	42.97	4.435
	Üniversite	71	44.12	4.225
	Yüksek lisans/doktora	15	41.20	4.616
Çatışma	İlköğretim	44	38.90	9.154
	Ortaöğretim	80	36.32	8.487
	Üniversite	71	33.83	8.527
	Yüksek lisans/doktora	15	32.26	6.146
Psiko-Sosyal Gelişim	İlköğretim	44	131.54	24.196
	Ortaöğretim	80	137.42	15.254
	Üniversite	71	138.95	18.765
	Yüksek lisans/doktora	15	140.73	15.210

Tablo 8

Ebeveyn -Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F
Olumlu İlişkiler	Gruplar arası	163.626	3	54.542	2.480
	Grup içi	4530.641	206	21.993	

		Toplam	4694.267	209	
Çatışma	Gruplar arası	908.975	3	302.992	4.185**
	Grup içi	14914.092	206	72.399	
	Toplam	15823.067	209		
Psikososyal Gelişim	Gruplar arası	1804.158	3	601.386	1.734
	Grup içi	71448.266	206	346.836	
	Toplam	73252.424	209		

** P<.01

Tablo 8 de ANOVA sonuçları incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puanlarının, babanın öğrenim düzeyi değişkenine [$F_{(3-206)}=4.185, p<.05$] göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ancak babanın öğrenim düzeyi değişkenine göre, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler boyutu [$F_{(3-206)}=2.480, p>.05$] ve psiko-sosyal gelişim [$F_{(3-206)}=1.734, p>.05$] puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

LSD Testine göre ilköğretim ($\bar{X}=38.90$) ve ortaöğretim ($\bar{X}=36.32$), mezunu babaların çatışma puan ortalamaları üniversite ($\bar{X}=33.83$) ve yüksek lisans/ doktora ($\bar{X}=32.26$) mezunu babaların puan ortalamalarından yüksektir.

Kardeş sayısına göre çocukların ebeveyn ilişkileri alt boyutları ile psiko-sosyal gelişim puanlarının homojenliğini sınamak için Levene Testi uygulanmıştır. Levene Testinde, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin alt boyutları puanlarının (*Olumlu İlişkiler*= 1.790, $p>.05$; *Çatışma*= 1.446, $p>.05$) ve psiko-sosyal gelişim puanlarının (*psiko-sosyal gelişim*= .689, $p>.05$) kardeş sayısına göre homojen olduğu bulunmuştur.

Tablo 9.

Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-sosyal Gelişim Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri

Değişken	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	Ss
Olumlu İlişkiler	Kardeşi Yok	62	42.87	5.164

	1 Kardeş	103	43.71	4.030
	2 Kardeş	31	43.93	5.703
	3 Kardeş	14	44.21	5.493
Çatışma	Kardeşi Yok	62	36.70	9.994
	1 Kardeş	103	35.45	7.543
	2 Kardeş	31	34.96	7.816
	3 Kardeş	14	35.14	12.414
Psiko-Sosyal Gelişim	Kardeşi Yok	62	136.00	20.316
	1 Kardeş	103	136.70	18.202
	2 Kardeş	31	136.48	18.975
	3 Kardeş	14	143.92	14.483

Tablo 10.

Ebeveyn -Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA

Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F
Olumlu İlişkiler	Gruplar arası	42.236	3	14.079	.623
	Grup içi	4652.031	206	22.583	
	Toplam	4694.267	209		
Çatışma	Gruplar arası	90.057	3	30.019	.393
	Grup içi	15733.010	206	76.374	
	Toplam	15823.067	209		
Psiko-Sosyal Gelişim	Gruplar arası	750.491	3	250.164	.711
	Grup içi	72501.933	206	351.951	
	Toplam	73252.424	209		

Tablo 10’da ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler boyutu [$F_{(3-206)}=.623, p>.05$], çatışma boyutu [$F_{(3-206)}=.393, p>.05$] ve çocukların psiko-sosyal gelişim [$F_{(3-206)}=.711, p>.05$] puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

Ailenin gelir düzeyine göre çocukların ebeveyn-çocuk ilişkilerinin alt boyutları puanlarının ve psiko-sosyal gelişim puanlarının homojenliğini sınamak için Levene Testi uygulanmıştır. Levene Testinde, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin alt boyutları puanlarının (*Olumlu İlişkiler*= 1.458, $p>.05$; *Çatışma*= 1.227, $p>.05$) ve psiko-sosyal gelişim puanlarının

ailenin gelir düzeyine göre (*Psiko-Sosyal gelişim* = 1.952, $p > .05$) homojen olduğu bulunmuştur.

Tablo 11.

Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Değişken	Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
Olumlu İlişkiler	0-1000 TL	20	42.90	6.479
	1001-2000 TL	76	44.14	4.269
	2001-3000 TL	28	43.03	5.432
	3001-4000 TL	35	43.20	4.843
	4000 TL'den fazla	51	43.37	4.209
Çatışma	0-1000 TL	20	38.45	7.687
	1001-2000 TL	76	37.63	9.527
	2001-3000 TL	28	35.21	9.060
	3001-4000 TL	35	34.91	7.964
	4000 TL'den fazla	51	32.68	7.201
Psiko-Sosyal Gelişim	0-1000 TL	20	127.95	27.221
	1001-2000 TL	76	137.11	16.244
	2001-3000 TL	28	138.03	17.147
	3001-4000 TL	35	135.60	19.151
	4000 TL'den fazla	51	140.54	18.216

Tablo 12.

Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Alt Boyutları ile Psiko-Sosyal Gelişim Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F
Olumlu İlişkiler	Gruplar arası	48.573	4	12.143	.536
	Grup içi	4645.694	205	22.662	
	Toplam	4694.267	209		
Çatışma	Gruplar arası	925.995	4	231.499	3.186*
	Grup içi	14897.072	205	72.669	
	Toplam	15823.067	209		
Psiko-Sosyal Gelişim	Gruplar arası	2379.548	4	594.887	1.721
	Grup içi	70872.876	205	345.721	
	Toplam	73252.424	209		

* $p < .05$

Tablo 12'de ANOVA sonuçları incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puanlarının ailenin gelir düzeyine göre [$F(3,206)=3.186$, $p < .05$] anlamlı düzeyde

farklılaştığı görülmektedir. Ancak ailenin gelir düzeyine göre, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler boyutu [$F(3-206)=.536, p>.05$] ve psiko-sosyal gelişim [$F(3-206)=1.721, p>.05$] puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

LSD Testine göre ailenin gelir düzeyi 0-1000 TL arasında olan ($\bar{X}=38.45$) ve gelir düzeyi 1001-2000 TL arasında olan ($\bar{X}=37.63$) ebeveynlerin çatışma puan ortalamaları gelir düzeyi 4001 TL'den fazla ($\bar{X}=32.68$) olan ebeveynlerin puan ortalamalarından yüksektir.

Tablo 13.

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Puanlarının Çocukların Psiko-sosyal Gelişim Puanlarını Yordama Gücü

Model	Bağımsız Değişkenler	Unstandardized		Standardized		F	R ²	Δ R ²
		B	Std. Hata	Beta	t			
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	(Constant)	2.483	.346		7.186**	20.740**	.167	.165
	Olumlu İlişkiler	.745	.254	.188	2.936**			
	Çatışma	-.720	.138	-.335	-5.214**			

**P<.01

Tablo 13 incelendiğinde, çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, ebeveyn-ilişkileri alt boyutlarının çocukların psiko-sosyal gelişimlerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($R=.409, R^2=.167, F=20.740, p<.01$). Ebeveyn- çocuk ilişkileri psiko-sosyal gelişimden alınan puanlara ilişkin toplam varyansın %16.7'sini açıkladığını göstermektedir. Regresyon eşitliği ve bağımsız değişkenlere ilişkin t-testi sonuçlarına göre çatışma ($\beta=-.335; p<.01$) psiko-sosyal gelişimin en güçlü yordayıcısı olup bunu olumlu ilişkiler ($\beta=.188; p<.01$) izlemektedir. Ayrıca, regresyon eşitliği olumlu ilişkiler puanlarının ($\beta=.188; p<.01$) çocukların psiko-sosyal gelişimleri puanlarını pozitif yönde anlamlı düzeyde açıkladığını; çatışma puanlarının ise ($\beta=-.335; p<.01$) çocukların psiko-sosyal gelişimleri puanlarını negatif yönde anlamlı düzeyde açıkladığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutları ve psiko-sosyal gelişim puan ortalamalarının çocuğun cinsiyeti ve yaşı değişkenine göre önemli düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin farklı sonuçlar mevcuttur. Çakıcı (2006), Ural ve diğerleri (2015) araştırmalarında anne-çocuk ilişkisinde çocukların cinsiyetlerinin önemli olmadığını bulmuşlar, ancak Ummanel (2007) araştırmasında aile-çocuk ilişkisinin ayrışmamış reddetme boyutunun okul öncesi çocukların cinsiyetine göre farklılaştığını bulmuştur. Ummanel (2007) aile çocuk ilişkilerinin çocukların yaşına göre farklılaşmadığını bulmuş, ancak Ural ve diğerleri (2015) anne çocuk ilişkileri alt boyutlarının (sıcaklık ve sevgi, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal, ayrıştırılmamış reddetme) çocuğun yaşına göre önemli düzeyde farklılaştığını tespit etmişlerdir. Çocukların yaşı küçüldükçe annelerin daha çok sıcaklık ve sevgi gösterdikleri, çocuğun yaşı büyüdükçe saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal, ayrıştırılmamış reddetmenin daha çok görüldüğünü saptamışlardır. Araştırma ile ilgili literatür incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocuğun cinsiyeti ve yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili farklı bulguların olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, ebeveyn-çocuk ilişkisini, cinsiyet ve yaştan daha çok etkileyebilecek faktörlerin olmasından kaynaklanabilir.

Araştırmada ebeveyn çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puan ortalamalarının annenin öğrenim düzeyi değişkenine göre önemli düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. İlköğretim mezunu annelerin çatışma puan ortalamalarının ortaöğretim, üniversite ve yüksek lisans/ doktora mezunu olan annelerin çatışma puan ortalamalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, ilköğretim mezunu olan annelerin çocuklarıyla en fazla çatışma yaşadıkları söylenebilir. Ayrıca araştırmada anne öğrenim düzeyi arttıkça, ebeveyn ile çocuk arasında yaşanan çatışmanın azaldığı bulunmuştur. İlköğretim mezunu olan annelerin çocuklarına karşı daha fazla baskı uygulamaları ve daha katı disiplin tutumu sergilemeleri,

çocukları ile daha fazla çatışma yaşamamasına sebep olabilir. Anne öğrenim düzeyi yükseldikçe, annelerin teknolojiye ve güncel yayınlara ulaşmasının daha kolay olması, bilgi paylaşımlarının yüksek olması çocukları ile olan ilişkilerini gözden geçirmelerine ve olumlu ilişki kurmalarına yardımcı olarak çocuklarına karşı daha olumlu tutum sergilemelerine ve çocuklarıyla çatışmalarının azalmasına katkı sağlamış olabilir. İlgili literatür incelendiğinde araştırmanın bulgularının desteklendiği görülmektedir. Çakıcı (2006) araştırmanın sonuçlarında olduğu gibi, anne çocuk ilişkisinde anne öğrenim düzeyinin önemli olduğunu, anne öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha olumlu olduğunu bulmuş, Şendoğdu (2000) araştırmasında ise annelerin öğrenim düzeyi düştükçe çocuklarına karşı daha baskı uyguladıkları ve daha katı disiplin tutumu sergiledikleri görülmüştür. Saygı ve Uyanık-Balat (2013)'in araştırmalarındaki ilköğretim mezunu annelerin diğer öğrenim seviyesindeki annelere göre daha çok çatışmalı ilişki yaşadıkları bulgusu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada ebeveyn çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puanlarının babanın öğrenim düzeyi değişkenine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. İlköğretim ve ortaöğretim mezunu babaların çatışma puan ortalamalarının üniversite ve yüksek lisans/ doktora mezunu olan babaların çatışma puan ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan babaların çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşadıkları söylenebilir. Ayrıca araştırmada baba öğrenim düzeyi arttıkça ebeveyn ile çocuk arasında yaşanan çatışmanın azaldığı bulunmuştur. İlköğretim ve ortaöğretim mezunu babaların çocuk eğitimi ile ilgili yayınları çok fazla takip etmemesi, disiplin yöntemi olarak katı ve baskıcı bir tutumu benimsemeleri daha fazla çocuklarıyla çatışma yaşamalarının nedeni olabilir. Araştırmada ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu ilişkiler boyutu ve psiko-sosyal gelişim puan ortalamalarının baba öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Araştırmada ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve çocukların psiko-sosyal gelişim puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu sonuç ailenin çocuklarıyla olan ilişkilerini kardeş sayısından daha çok etkileyen başka faktörlerin olduğu söylenebilir.

Araştırmada ebeveyn çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puan ortalamalarının ailenin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ailenin gelir düzeyi 0-1000 TL arasında olan ve gelir düzeyi 1001-2000 TL arasında olan ebeveynlerin çatışma puan ortalamaları gelir düzeyi 4001 TL'den fazla olan ebeveynlerin puan ortalamalarından yüksektir. Araştırmada ailenin gelir düzeyine ilişkin çatışma puan ortalamaları incelendiğinde ailenin gelir düzeyi düştükçe ebeveyn ile çocuk arasında yaşanan çatışmaların arttığı tespit edilmiştir. Yaşar (2009) ve Ummanel (2007) aile çocuk ilişkisinin ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bartan ve Tezel-Şahin (2012) araştırmanın sonuçlarındaki gibi, ebeveyn-çocuk ilişkisinin ailenin gelir düzeyine göre önemli düzeyde farklılaştığını bulmuşlar; Genez- Muluk (2004) ise üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre anne-çocuk ilişkilerini daha olumlu değerlendirdiklerini, açık iletişim, bağlılık ve işbirliği becerilerini daha çok gösterdiklerini saptamıştır. Araştırma bulgusu ailenin gelir düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Özellikle gelir düzeyi düşük ebeveynlerin çocukları ile daha çok çatışma yaşadıkları bulgusu maddi imkânsızlıkların evdeki ilişkilerin bozulmasına neden olduğunu göstermektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin maddi sıkıntılar içinde olmalarından dolayı, çocukların makul isteklerini karşılayamaması, çocuklarla ilgili yayınları alıp okuma imkânlarının olmaması ve çocuk eğitimi ile ilgili bilgileri takip edebilecek ortamlarının olmaması ebeveynlerin çocukları ile daha fazla çatışma yaşamalarının nedenleri olabilir. Araştırmada çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, ebeveyn ilişkileri alt boyutlarının çocukların psiko-sosyal gelişimlerini anlamlı düzeyde açıkladığı görülmüştür. Ebeveyn çocuk

ilişkileri çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin %16,7'sini yordamaktadır. Regresyon eşitliği olumlu ilişkiler puanlarının çocukların psiko-sosyal gelişimi puanlarını pozitif yönde anlamlı düzeyde açıkladığını; çatışma puanlarının ise çocukların psiko-sosyal gelişimleri puanlarını negatif yönde anlamlı düzeyde açıkladığını göstermektedir. Bu sonuca göre ebeveyn çocuk ilişkilerinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Sosyal ve bilişsel teorisyenlere göre ebeveyn çocuk ilişkileri çocukların yeteneklerini etkilemektedir. Bu teorisyenlere göre çocuklar sosyal/bilişsel becerileri ailelerini model olarak kazanabilirler ve bu becerileri diğer bireylerle etkileşimlerinde uygulayabilirler (Parke ve Buriel, 1998). Ebeveynin sıcak ve yol gösterici ilişkileri çocukların çatışma ve problemlerini başarılı ve olumlu bir biçimde nasıl çözecekleri konusunda model olmasını sağlayabilir. Olumlu ebeveyn ilişkisinde, çocuklar diğer bireylerle etkileşimlerinde yardımcı olan yeni sosyal ve bilişsel becerileri sistematik ve anlamlı bağlamda öğrenme ve deneme imkanı bulurlar. Aksine, ebeveyn ilişkilerinde düşmanca, agresif ve çatışmalı olan ebeveynler bu uyumsuzlukları ile çocuklarına model olabilirler. Olumsuz ebeveyn ilişkisi çocukların diğer bireylerle etkileşimlerinde çatışmalı ilişkiler yaşamalarına neden olabilir. Bu nedenle ebeveyn çocuk ilişkilerinin olumlu ya da çatışmalı olması çocukların psikososyal gelişimlerini önemli düzeyde etkilemektedir (Myers ve Pianta, 2008). İlgili literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarının desteklendiği görülmektedir. Ural ve diğerleri (2015) anne çocuk ilişkisinin sıcaklık ve sevgi alt boyutu ile sosyal davranış denetimlerinin sosyal ilişki denetim boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki, anne çocuk ilişkisinin ilgisizlik ve ihmal boyutu ile sosyal ilişki denetim boyutu arasında negatif anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Zhang (2011) ebeveyn çocuk ilişkisinin okul öncesi çocukların sosyal yetkinliğini açıklama düzeyini incelediği araştırmasında ebeveyn çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde açıkladığını bulmuştur. Pianta, Nimetz ve Bennet (1997) anne- çocuk

ilişkisi ile erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyal yetenekleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına ilişkin şu öneriler getirilmiştir.

Özellikle anne-baba öğrenim düzeyi ve gelir düzeyi düşük ebeveynlere yönelik aile içi iletişim ve etkileşim, olumlu ebeveyn ilişkileri ve çatışma çözme becerileri ile ilgili eğitim programları geliştirilip, uygulanarak etkileri değerlendirilebilir. Farklı örneklem grupları ve farklı yaş gruplarında benzer çalışma yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir. Ebeveyn çocuk ilişkilerini artırmaya yönelik eğitim programları uygulanarak çocukların psiko-sosyal gelişimlerine etkileri incelenebilir.

Makalenin Bilimdeki Konumu

Okul Öncesi Eğitimi ABD

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığı, ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri çocukların özlük niteliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu yönüyle araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatüre katkı sağlamasının yanı sıra ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyen demografik özellikler, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin şu andaki durumu ve çocukların psiko-sosyal gelişimlerine etkileri ortaya koyularak, ebeveynlerin çocuklarla etkileşim ve iletişim kurmada alınabilecek önlemler hakkında da fikir verici bir niteliktedir. Araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde önemi bir faktör olduğu ortaya koyulmuştur. Ülkemizde bu konu ile ilgili çalışmalar oldukça yenidir ve bundan dolayı bu tür çalışmalara çok az rastlanmaktadır.

Kaynaklar

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B.(2010). Çocuk ana baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 44-53.
- Bartan, M. ve Tezel-Şahin, F.(2012). Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin 60–72 Aylık Çocukların Anne ve Babalarına Uyarlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 185-200.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi*, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, C. (2009). Değişim sürecinde Türk aile yapısı ve din, paradigmatik anlam ve işlev farklılaşması. *Dergi Karadeniz*, 25-35.
- Fine, M.A., Moreland, J.R., & Schwebel, A.I. (1983). Long-term effects of divorce on parent-child relationships. *Developmental Psychology*, 19, 703–713.
- Genç-Muluk, E. (2004). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapıları ve Anne Çocuk İlişkisinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Johnson, G., Kent, G., & Leather, J. (2005). Strengthening the parent-child relationship: A review of family interventions and their use in medical settings. *Child Care Health Development*, 31 (1), 25-32.

Kandır A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), 33-38.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Korkut, Ş.(2012). *Lise Öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Myers, S., & Pianta, R.C. (2008). Developmental commentary: Individual and contextual influences on the student-teacher relationships and children's early problem behaviors. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37, 600–608.

Özguven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara

Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Parke, R.D., & Buriel, R. (1998). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg(Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed.,pp. 463–552). New York, NY: John Wiley and Sons.

Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale*. University of Virginia. Author.

Pianta, R.C., Nimetz, S.L., & Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships and adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12 (3), 263-280.

Raver, C. (1997). Poor children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent. *Brown University Child & Adolescent Behavior Letter*, July, 13 (7).

Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Anasınıfına Devam Eden Çocuğu Olan Annelerin Çocukları İle İlişkilerinin İncelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10 (1), 844-862.

Sayın, Ö.(1994). *Sosyolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir: Neşa Ofset.

Simkiss, D.E., MacCallum, F., Fan, E.E.Y., Oates, J. M., Kimani, P.K., & Stewart-Brown, S.(2013). Validation of the mothers object relations scales in 2-4 year old children and comparison with the child-parent relationship scale. *Healthand Quality of Life Outcomes*, 11(1), 11-49. DOI: 10.1186/1477-7525-

Soyyığıt, R.(2002). *Sanayileşmenin Türk ailesi üzerine sosyal etkileri*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Şendoğdu, M. C.(2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne-babalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara

Şener, Ş. ve Karacan, E. (1999). Anne-Bebek Çocuk Etkileşiminde Olumlu ve Olumsuz Özellikler. (Ed: Aysel Ekşi). *Ben Hasta Değilim*. İstanbul: Nobel Yayınevi.

Tam, C.L., Lee, T.H., Kumarasuriar., & Har, W.M. (2012). Parental authority, parent-child relationship and gender differences: A study of college students in the Malaysian context. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6(2), 182-189.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 07). İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti

Tezel-Şahin, F. ve Cevher F. N. (10-15 Eylül, 2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış. ICANAS 38 (38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, Ankara.

Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu. (1998). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem El Kitabı*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Ummanel, A.(2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Ankara Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ural, O., Güven, G., Efe-Azkeskin, K., Sezer, T., Yılmaz, E., Akşin, E. ve Bayındır, D.(2015). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Kabul-Red Düzeyleri ile Sosyal Davranış Denetimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3,(14) , 456-471

Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Yaşar-Ekici, F.(2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 30, 209-224. Doi. 10.9761/JASSS2594

Yavuzer, H. (2010). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Zhang, X. (2011). Parent–child and teacher–child relationships in Chinese preschoolers: The moderating role of preschool experiences and the mediating role of social competence. *Early Childhood Research Quarterly*, 26 (2), 192–204

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2017.9>

ISSN:1305-020

Zhang X., & Chen, H. (2010). Reciprocal Influences between parents' perceptions of mother – child and father – child relationships: A short – term longitudinal study in Chinese preschoolers. *The Journal Of Genetic Psychology*, 171, . 22 – 3